

ЛЮБАРСЬКИЙ В. С.,
аспірант кафедри конституційного
і адміністративного права
(Національний авіаційний університет)

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.3.34>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

У статті розглянуто питання забезпечення транспарентності діяльності органів виконавчої влади в умовах воєнного стану. Акцентовано увагу на важливості принципів відкритості та прозорості як фундаментальних засад належного урядування та ефективного функціонування демократичного суспільства, закріплених у національному законодавстві.

Проаналізовано виклики, пов'язані з необхідністю дотримання вимог транспарентності органами виконавчої влади в умовах правового режиму воєнного стану, запровадженого в Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Наголошено на важливості збалансування заходів щодо забезпечення національної безпеки з принципами транспарентності задля збереження довіри з боку суспільства та легітимності рішень, ухвалених органами державної влади.

Досліджено наукові підходи до визначення поняття «транспарентність» у контексті державного управління та діяльності органів державної влади. Висвітлено взаємозв'язок транспарентності з концепцією «належного урядування» та принципами відкритого урядування.

Виокремлено складові забезпечення транспарентності діяльності органів виконавчої влади, а саме: оприлюднення проєктів нормативно-правових актів, супровідних аналітичних матеріалів, звітування про результати реалізації ухвалених рішень, надання громадськості доступу до публічної інформації та можливості здійснювати громадський контроль. Підкреслено необхідність збалансованого підходу до залучення інститутів громадянського суспільства у процесі вироблення державної політики з одночасним дотриманням вимог щодо захисту інформації, яка становить державну таємницю в інтересах національної безпеки.

Обґрунтовано нагальність удосконалення чинного законодавства шляхом формулювання на його основі чітких критеріїв та процедур віднесення певних категорій відомостей до інформації з обмеженим доступом з огляду на ризики для національної безпеки у разі їх розголошення. Наголошено на необхідності посилення захисту даних з обмеженим доступом та запровадження суворої відповідальності за порушення встановлених правил поведінки з такою інформацією. Запропоновано шляхи підвищення транспарентності органів виконавчої влади через механізми оприлюднення ухвалених рішень, звітування про хід їх реалізації, забезпечення можливості для громадського моніторингу та контролю. Акцентовано, що такий підхід сприятиме збереженню високого рівня довіри і всебічної підтримки з боку міжнародних партнерів у протидії російській агресії.

Ключові слова: транспарентність, органи виконавчої влади, організаційно-правові механізми, воєнний стан, концепція «належного урядування», відкритість, прозорість.

Liubarskyi V. S. Organizational and legal support for the transparency of the activities of executive bodies

The article examines the issue of ensuring transparency of executive bodies' activities in the context of martial law. It emphasizes the importance of the principles of openness and transparency as fundamental principles of good governance and the effective functioning of a democratic society, enshrined in national legislation.

The challenges associated with the need for executive bodies to comply with transparency requirements under the martial law regime introduced in Ukraine as a result of the Russian Federation's armed aggression are analyzed. The importance of balancing measures to ensure national security with transparency principles is emphasized in order to maintain public trust and the legitimacy of decisions taken by state authorities.

Scientific approaches to defining the concept of «transparency» in the context of public administration and the activities of state authorities are investigated. The relationship between transparency and the concept of «good governance» and the principles of open government is highlighted.

The components of ensuring transparency of the activities of executive bodies are identified, namely: the publication of draft normative and legal acts, accompanying analytical materials, reporting on the results of the implementation of adopted decisions, providing the public with access to public information and the opportunity to exercise public control. The need for a balanced approach to involving civil society institutions in the processes of formulating state policy while simultaneously complying with the requirements for protecting information that constitutes a state secret in the interests of national security is emphasized.

The urgency of improving the current legislation by formulating clear criteria and procedures on its basis for classifying certain categories of information as information with restricted access, taking into account the risks to national security in case of their disclosure, is substantiated. The need to strengthen the protection of data with restricted access and to introduce strict liability for violation of the established rules for handling such information is emphasized. Ways to increase the transparency of executive bodies through mechanisms of publishing adopted decisions, reporting on the progress of their implementation, ensuring the possibility for public monitoring and control are proposed. It is emphasized that such an approach will contribute to the consolidation of Ukrainian society around a common goal – the protection of state sovereignty and territorial integrity, as well as maintaining a high level of trust and comprehensive support from international partners in countering Russian aggression.

Key words: *transparency, executive bodies, organizational and legal mechanisms, martial law, concept of «good governance», openness, transparency.*

Вступ. Забезпечення транспарентності діяльності органів виконавчої влади є невіддільною складовою належного урядування та ефективного функціонування демократичного суспільства. Принцип відкритості та прозорості закріплений на законодавчому рівні, зокрема, у п. 1 ст. 2 Закону України № 3166-VI «Про центральні органи виконавчої влади» від 22.06.2023 року, де зазначено, що діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади ґрунтується на вказаному принципі [1].

Однак, виклики щодо забезпечення транспарентності діяльності органів виконавчої влади суттєво загострюються в умовах правового режиму воєнного стану, запровадженого Указом Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [2] у зв'язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації. Хоча воєнний стан передбачає тимчасові обмеження певних прав і свобод громадян та

юридичних осіб, а також покладає додаткові обов'язки на органи публічної адміністрації з метою гарантування національної безпеки та оборони держави, важливо зберегти баланс між безпекою та відкритістю влади. Як доречно зауважує К. Токарева, необхідно вживати обґрунтовані та доцільні заходи в умовах воєнного стану, уникаючи надмірних утисків прав і свобод [3, с. 150]. Надмірні обмеження доступу до інформації та закритість прийняття рішень призводять до підриву довіри до влади з боку суспільства. Така ситуація негативно впливатиме на ефективність функціонування державних інституцій в умовах воєнного часу.

З огляду на зазначене, виникає нагальна потреба у ґрунтовному дослідженні організаційно-правових механізмів, які дозволяють збалансувати вимоги забезпечення національної безпеки під час воєнного стану з необхідністю підтримувати належний рівень прозорості в діяльності органів виконавчої влади.

Постановка завдання. Метою статті є визначення шляхів удосконалення організаційно-правових механізмів для забезпечення належного балансу між вимогами національної безпеки та принципами прозорості органів виконавчої влади в умовах воєнного стану.

Результати дослідження. Розглядаючи поняття «прозорість» у контексті діяльності органів виконавчої влади, слід звернутися до наукових підходів. С. Тимофєєв визначає прозорість як відкритість політичного процесу для суспільства, можливість громадян отримувати інформацію про його цілі, способи реалізації та результати, а також наявність широких комунікаційних зв'язків між суспільством та органами державної влади під час виконання важливих завдань державної політики. Рівень прозорості залежить від типу політичної системи та форми політичного режиму, відображаючи рівень демократії в країні [4, с. 145–146].

На думку О. Романченка, прозорість не обмежується лише розкриттям інформації державними органами, а передбачає забезпечення її доступності та зрозумілості для зацікавлених сторін. Така інформація має бути достовірною, належним чином оброблена та представлена в зрозумілій формі, щоб суб'єкти могли приймати обґрунтовані рішення на її основі [5].

К. Худ розглядає прозорість як вимогу до органів державної влади діяти відповідно до встановлених та оприлюднених норм, базуючись на інформації та процедурах, доступних для громадськості в чітко визначених сферах їхньої діяльності [6, с. 5].

Г. Терещук наголошує на тому, що довіра громадськості до органів державної влади значною мірою залежить від рівня їхньої відкритості та прозорості. Дослідниця пояснює, що прозорість сприяє налагодженню ефективної комунікації та співпраці між владою і суспільством, дозволяє своєчасно реагувати на критику та узгоджувати суспільні й державні інтереси. Нерівноправне ставлення держави до інститутів громадянського суспільства розглядається як хибний і неприйнятний підхід, який провокує деструктивні конфлікти та суперечності, що гальмують розвиток держави [7, с. 86].

На наш погляд, досягнення належного рівня прозорості органів виконавчої влади тісно пов'язане з концепцією «належного врядування», яка передбачає відкритість, підзвітність влади перед суспільством та залучення громадян до процесів ухвалення рішень і моніторингу діяльності державних інституцій [8]. Ефективна взаємодія органів влади з інститутами громадянського суспільства дає змогу отримувати зворотний зв'язок, враховувати інтереси різних груп населення та підвищувати легітимність прийнятих рішень.

Для побудови такої взаємодії необхідно створити дієві механізми й платформи для діалогу, консультацій та спільного пошуку найкращих рішень ключових питань державної політики. При цьому важливо забезпечити баланс між вимогами прозорості та необхідністю захисту певних видів інформації в інтересах національної безпеки в умовах правового режиму воєнного стану. Відтак, механізми залучення громадськості мають бути гнучкими й передбачати можливість тимчасового обмеження доступу до окремих категорій даних згідно з чинним законодавством. Разом з тим, такі обмеження не повинні мати невідповідний чи надмірний характер та застосовуватися лише з чітко визначених підстав.

Забезпечення прозорості процесів ухвалення рішень шляхом оприлюднення проєктів нормативно-правових актів, супровідних обґрунтувань та аналітичних матеріалів у максимально можливому обсязі є важливим елементом. Такий підхід дозволяє залученим сторонам всебічно зрозуміти логіку та мотивацію ухвалених рішень. Водночас, вважаємо, що варто розширити коло учасників обговорення, залучаючи не лише представників Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, а й інститути громадянського суспільства. Їхня участь на етапі підготовки відповідних рішень забезпечить врахування різноманітних інтересів та поглядів, що, безперечно, сприятиме підвищенню якості та легітимності ухвалених рішень. Втім, необхідно дотримуватись збалансованого підходу, який би поєднував принципи інклюзивності та транспарентності з належним захистом інформації з обмеженим доступом відповідно до чинного законодавства.

Нині концепція відкритого урядування кидає виклик усталеним ієрархічним моделям державного управління, стимулюючи впровадження нових підходів, заснованих на прозорості, широкому залученні громадськості та спільній розробці рішень [8]. Такі підходи відображені, зокрема, в Стратегії інновацій та належного врядування на місцевому рівні, ухваленій Радою Європи у 2008 році. Одним із засадничих принципів вказаної Стратегії є принцип транспарентності, який передбачає ухвалення та реалізацію рішень відповідно до встановлених норм, забезпечення відкритого доступу до інформації (за винятком секретної), а також надання громадськості даних про рішення, політику та результати у формі, що дає можливість ефективно відстежувати та сприяти роботі місцевої влади [9].

Система електронних публічних закупівель Prozorro постає яскравим прикладом успішної імплементації принципів належного врядування, зокрема відкритості, підзвітності та залучення громадськості до процесів державного управління. Дана система, впроваджена в Україні у 2015 році, базується на новітніх інформаційно-комунікаційних технологіях та забезпечує високий ступінь прозорості процедур публічних закупівель на всіх етапах – від оприлюднення тендерної документації до укладання договорів та звітування про їх виконання [10]. Відкритий доступ до інформації про закупівлі та можливість громадського моніторингу сприяють підвищенню ефективності використання державних фінансових ресурсів, створюють умови для вільної та чесної конкуренції між постачальниками товарів і послуг, а також мінімізують ризики корупційних зловживань.

На наш погляд, функціонування Prozorro демонструє, що за умови розбудови належної нормативно-правової бази, чіткої організації процесів та впровадження новітніх цифрових технологій можливо досягти високого рівня транспарентності діяльності органів державної влади навіть в екстремальних умовах воєнного стану. Принципи прозорості, справедливої конкуренції, підзвітності та інклюзивності, закладені в основу Prozorro, цілком відповідають засадам концепції відкритого урядування та сприяють підвищенню легітимності владних рішень в очах суспільства. Крім того, дана електронна система є потужним антикорупційним інструментом, що забезпечує збереження бюджетних коштів та їх раціональне використання на потреби оборони держави в умовах збройної агресії.

У науковій літературі спостерігаються різні підходи до тлумачення поняття «транспарентність» та його співвідношення зі спорідненими термінами. Зокрема, науковці розмежовують принципи відкритості та прозорості державної влади. За визначенням Н. Гудими, принцип відкритості покладає на державну владу обов'язок забезпечувати громадянам вільний доступ до участі в управлінні державними справами як безпосередньо (шляхом служби на державних посадах), так і опосередковано (через вибори представників до органів влади). Натомість принцип прозорості передбачає створення органами державного управління умов для залучення громадськості до прийняття рішень шляхом гарантування високого рівня обізнаності громадян щодо змісту та процедур державно-управлінської діяльності [11, с. 176].

В. Ярошенко акцентує увагу на тому, що прозорість як ознака транспарентності забезпечує зрозумілість та переконливість дій влади для громадськості, що уможливорює усвідомлену підтримку та вплив з її боку. Водночас відкритість влади, на думку науковця,

передбачає її готовність розділити владу з народом через залучення громадян до процесу прийняття рішень [12, с. 88].

Забезпечення транспарентності розглядається як процес передачі інформації від органів виконавчої влади як виробників до громадського суспільства як споживача. При цьому важливим є трансформація публічної інформації в інформаційний продукт через сегментування аудиторії, забезпечення завершеності, логічності, обґрунтованості та зрозумілості інформації [13, с. 88]. Дослідники виокремлюють такі ключові ознаки транспарентності: пріоритетність відкритості над закритістю; нерозривний зв'язок із верховенством права; повнота, своєчасність, цілісність інформації; реальна можливість громадян впливати на рішення [14, с. 28].

Водночас у науковому дискурсі виокремлюються й інші суміжні поняття. Зокрема, принцип відкритості, який охоплює такі складові, як прозорість, підконтрольність, доступність, сприйнятливість до нових ідей та вимог, готовність оперативно реагувати [15]. Поняття «гласність» трактується як відкритий характер діяльності органів влади та систематичне інформування населення [16, с. 108]. Підзвітність передбачає публічне обґрунтування планів і результатів діяльності органів влади, їх відкрите обговорення та відповідальність за ці результати [17].

Загалом, передбачаючи право громадян на участь в управлінні публічними справами та доступ до інформації, транспарентність постає як самоцінність та невід'ємне право, що забезпечує реалізацію інших прав і свобод людини, гарантованих Конституцією України. Доступність інформації у публічній сфері уможлиблює вільний вибір, реалізацію особистих цілей та захист прав громадян, а також представлення їхніх інтересів під час формування та реалізації державної політики центральними органами виконавчої влади [18, с. 6].

Саме в умовах правового режиму воєнного стану дотримання принципу транспарентності діяльності органів виконавчої влади набуває критичного значення для збереження демократичних цінностей та довіри суспільства. У ситуації обмеження окремих прав і свобод громадян задля захисту національної безпеки вкрай важливо, щоб усі владні рішення були максимально відкритими та публічними. Обґрунтування причин запровадження тих чи інших заходів, їх цілей і тимчасового характеру, а також звітування про результати їх реалізації є неодмінною умовою збереження суспільної підтримки курсу влади та її легітимності.

Забезпечення належного балансу між вимогами національної безпеки та забезпеченням транспарентності діяльності органів виконавчої влади є одним з ключових викликів в умовах воєнного стану. З одного боку, існує об'єктивна необхідність обмежити доступ до певних категорій інформації з метою недопущення її використання супротивником на шкоду обороноздатності держави (дані про оперативні плани бойових операцій, пересування військ, стан озброєння та постачання тощо). Розголошення такої інформації може завдати непоправної шкоди національним інтересам України.

Однак, з іншого боку, надмірна секретність та закритість органів виконавчої влади під приводом воєнного стану може призвести до підризу демократичних принципів управління, порушення прав громадян та втрати довіри суспільства до влади. Крім того, транспарентність влади є запорукою її підзвітності перед громадянами та можливості для них контролювати владу, особливо в питаннях дотримання конституційних прав і свобод. Адже саме в критичних ситуаціях, як війна, виникають найбільші ризики узурпації влади та порушень прав людини. Належний рівень прозорості є стримуючим фактором від таких зловживань та дозволяє зберегти довіру суспільства.

Для вирішення зазначених викликів необхідно здійснити ґрунтовні наукові дослідження та на їх основі вдосконалити законодавство й організаційні механізми. На законодавчому рівні мають бути чітко визначені критерії віднесення інформації до категорій з обмеженим доступом в умовах війни. Доцільно розробити деталізований перелік видів даних, обіг яких підлягає особливому режиму захисту, із зазначенням ступеня їх секретності та потенційних ризиків для національної безпеки у разі розголошення. Такий диференційований підхід дозволить уникнути невинного обмеження доступу до публічної інформації та зловживань посадовцями.

Критерії віднесення інформації до категорії обмеженого доступу мають враховувати ступінь її секретності відповідно до визначеної класифікації, безпосередню значущість для обороноздатності в умовах війни, а також ймовірність завдання істотної шкоди життєво важливим національним інтересам у разі неконтрольованого розповсюдження. Критерії мають бути максимально деталізованими, щоб унеможливити надмірне розширення переліку обмежених даних через зловживання посадовців.

Вважаємо, що на рівні підзаконних актів мають бути розроблені детальні інструкції щодо правил поводження з конфіденційними даними, їх маркування, передачі, зберігання та знищення. Невиконання процедур має безумовно тягнути відповідальність незалежно від наявності реального витoku інформації. Чинне законодавство вже передбачає адміністративні та кримінальні санкції за правопорушення, пов'язані з розголошенням інформації з обмеженим доступом. Проте в умовах війни доцільно посилити такі норми.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення слід значно збільшити штрафи за порушення правил поводження зі службовою інформацією, передбачені статтями 172⁸ та 212⁵ [19]. Наприклад, для посадових осіб максимальний штраф може бути збільшений до 10 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Також доцільно запровадити додаткові стягнення у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до 5 років.

У Кримінальному кодексі України [20] пропонується посилити санкцію ч. 1 ст. 328 за розголошення державної таємниці шляхом збільшення мінімального строку позбавлення волі до 5 років. Крім того, необхідно передбачити окрему статтю (наприклад, 328¹) про відповідальність за недбале зберігання інформації з грифом «державна таємниця», якщо це призвело до її розголошення, із санкцією у вигляді позбавлення волі на строк від 3 до 7 років.

Важливим елементом системи відповідальності мають стати обов'язкові службові розслідування кожного випадку неналежного поводження з обмеженими даними. Їхня мета – не лише встановити винних та притягнути до відповідальності, а й виявити причини інциденту та вжити додаткових заходів для запобігання подібним випадкам у майбутньому. Лише комплексний підхід, що поєднує чіткі критерії секретності інформації, належні процедури роботи з нею, жорстку відповідальність та виявлення системних прогалин, може забезпечити ефективний баланс між інтересами національної безпеки та принципами демократичної транспарентності в умовах війни.

Окремої уваги потребують механізми оприлюднення обґрунтувань рішень органів виконавчої влади, пов'язаних з обмеженням прав і свобод громадян, звітування про їх реалізацію, а також забезпечення можливості громадського контролю та участі у процесах вироблення політики. Оприлюднення на офіційних веб-ресурсах відповідних органів виконавчої влади проєктів рішень разом з аналітичними матеріалами, що містять вичерпне обґрунтування необхідності їх запровадження, очікувані наслідки та альтернативні варіанти, надасть громадськості змогу ознайомитися з логікою владних рішень ще на стадії їх підготовки. Після ухвалення таких рішень інформація щодо їх змісту, підстав та процедур імплементації має оприлюднюватись у вигляді періодичних звітів. Важливим є також забезпечення можливості подання зауважень, пропозицій та здійснення громадського моніторингу з боку інститутів громадянського суспільства на всіх етапах. Збалансований підхід у даній сфері дозволить не лише зберегти демократичні цінності та принципи верховенства права в умовах воєнного стану, а й забезпечити консолідацію та єдність української нації навколо спільної мети – захисту державного суверенітету та територіальної цілісності.

Не менш важливою є роль транспарентності органів виконавчої влади для збереження високого рівня довіри та підтримки з боку міжнародних партнерів України. Світова демократична спільнота рішуче засудила неспровоковану агресію Росії та солідаризувалася з українським народом. Однак подальша всебічна допомога, зокрема військова, фінансова, гуманітарна, значною мірою залежить від збереження позитивного іміджу України як надійного партнера, який поважає демократичні цінності та принципи належного врядування навіть в екстремальних умовах війни. Будь-які ознаки узурпації влади, придушення громадянських

свобод та несумісні з демократією методи державного управління можуть підірвати довіру та стати на заваді ефективній протидії агресору. Тому забезпечення прозорості діяльності уряду є вкрай важливим як для внутрішньої ситуації в країні, так і в контексті зовнішньої підтримки.

Висновки. Забезпечення прозорості діяльності органів виконавчої влади є вкрай важливим завданням в умовах воєнного стану. З одного боку, існує необхідність обмежити доступ до певних категорій інформації задля національної безпеки. Однак надмірна секретність може підірвати довіру суспільства та підтримку міжнародних партнерів. Тому необхідно виробити чіткі критерії обмеження доступу до інформації, посилити захист даних та передбачити механізми оприлюднення рішень владних органів, звітування про їх реалізацію, забезпечення можливості громадського контролю та участі у виробленні політики. Такий збалансований підхід дозволить поєднати вимоги безпеки та демократичних принципів належного врядування, зберегти єдність нації та підтримку міжнародних партнерів у протидії агресору.

Список використаних джерел:

1. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI : станом на 22 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text> (дата звернення: 24.05.2024).
2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 : станом на 10 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 24.05.2024).
3. Токарева К. Інформаційна безпека України в умовах воєнного стану. *Topical issues of modern jurisprudence* : conference proceedings, м. Czestochowa, 5–6 квіт. 2023 р. Riga, Latvia, 2023. С. 148–151.
4. Тимофеев С. Роль прозорості і відкритості органів влади у розбудові громадянського суспільства. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2019. № 3. С. 142–161.
5. Романченко О. Прозорість регуляторів фінансового ринку та розвиток ризик-менеджменту у фінансових установах. *Україна фінансова – інформаційно-аналітичний портал агентства фінансового розвитку*. URL: https://ufin.com.ua/analit_mat/drn/047.htm (дата звернення: 24.05.2024).
6. Hood C., Heald D., eds *Transparency: the key to better governance?*. 2006 (reprinted 2011), *Proceedings of the British Academy* (135). Oxford University Press Oxford, UK 231 р.
7. Терещук Г. Прозорість як явище та вимога публічно-владної діяльності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 2. С. 83–88.
8. Altayar M. Motivations for open data adoption: An institutional theory perspective. *Government Information Quarterly*. 2018. No. 4. P. 633–643. URL: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2018.09.006> (дата звернення: 27.05.2024).
9. 12 Principles of Good Governance. *Council of Europe*. URL: <https://www.coe.int/en/web/good-governance/12-principles#%7B%25565951%3D%7D> (дата звернення: 27.05.2024).
10. Prozorro. *Офіційний веб-сайт*. URL: <https://prozorro.gov.ua/uk> (дата звернення: 29.05.2024)
11. Гудима Н. Принципи відкритості та прозорості в діяльності органів державного управління України : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2008. 203 с.
12. Ярошенко В. Прозорість та відкритість влади як механізми становлення інституту демократичної громадянськості. *Наукові праці. Політологія*. 2012. № 182. С. 85–91.
13. Терещук Г. Принцип прозорості у діяльності органів виконавчої влади: електронна прозорість та цифровізація прозорості. *Наукові записки. Серія: право*. 2020. № 8. С. 84–90.
14. Наливайко Л., Романов М. Поняття та ознаки прозорості в контексті євроінтеграції. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2016. № 5(21). С. 27–29.

15. Марушевський Л. Реалізація принципу відкритості в державному управлінні в Україні. URL: <http://guds.gov.ua/control/uk/publish> (дата звернення: 25.05.2024).

16. Абасов Г. Гарантії прав місцевого самоврядування в Україні: актуальні проблеми теорії та практики : монографія. Київ, 2013. 304 с.

17. Таран В. Програма Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні». Принцип 12 «Підзвітність». URL: https://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/Principle-12.-Accountability_V.Taran_.pdf (дата звернення: 25.05.2024).

18. Бараненко Д., Дідківська Г. Транспарентність центральних органів виконавчої влади: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2020. № 48. С. 4–8.

19. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 – 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-X : станом на 19 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 29.05.2024).

20. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 19 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 29.05.2024).

